

групи. На честь об'єднання у 2015 році у Броварах назвали вулицю Гельсінської групи, теперішній президент України Петро Порошенко вшанував членів Української Гельсінської групи як справжніх героїв.

#### Література:

1. Український правозахисний рух. Документи і матеріали. Торонто-Балтимор, 1978. – С.7-9.
2. Бажан О. Українська гелсінська група: легальна форма протистояння тоталітарному режимові в УРСР [Електронний ресурс] [http://www.nbuv.gov.ua/old\\_jrn/soc\\_gum/naukma/Ist/1999\\_14/10\\_bazhan\\_og.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/naukma/Ist/1999_14/10_bazhan_og.pdf)
3. Українська Гельсінкська Група 1978–1982. Документи і матеріали. Торонто-Балтимор, 1983. — С. 5.

**Асмаковський М.**

(наук. кер. ст. викладач – Федоров І. О.)

*студент III курсу факультету філології та історії*

*Глухівського національного педагогічного*

*університету імені Олександра Довженка*

#### **Валерій Марченко – український дисидент правозахисник**

У 1960-80 рр. в СРСР збільшилась кількість осіб, які піддавали сумніву і критикували офіційну політику та ідеологію комуністичного уряду. Рух, що пізніше набув характеру правозахисного, став називатися дисидентським. Найбільшого поширення дисидентський рух набрав в Україні, РФ, Естонії, Латвії, Литві, меншою мірою у Вірменії та Грузії [4]. Більшість його учасників зазнали переслідувань, а найбільш активні потрапляли до заслання, тюрем та таборів. Деякі з них померли, відбуваючи ув'язнення. Серед них, Валерій Марченко – український дисидент-правозахисник, перекладач та літературознавець.

Валерій Веніамінович Марченко народився 16 вересня 1947 року в Києві. 1970 року закінчив філологічний факультет Київського університету. Працював у редакції газети «Літературна Україна». Займався перекладом іноземних творів. Заарештований у червні 1973 року і за вироком Київського обласного суду засуджений на шість років ув'язнення в колонії суворого режиму та два роки заслання за ст. 62 ч. 1 КК УРСР «за поширення документів націоналістичного змісту, в яких зводиться злісний наклеп на радянську дійсність, національну політику КПРС» [1]. З вироку суду: «Влітку 1971 у себе вдома виготовив антирадянську статтю «Страшний якийсь тягар» і мав намір передати за кордон для опублікування її в націоналістичних видавництвах». «На початку 1972 року у себе вдома з метою підризу і ослаблення Радянської влади і для розповсюдження і передачі за кордон написав антирадянський документ під назвою «За караваном ідейності», в якому зводить злісний наклеп на радянський державний і суспільний лад» [1]. Після звільнення продовжив критикувати радянську владу в своїх творах. В жовтні 1983 року Марченка заарештовано вдруге. В цей час він мав тяжку хворобу нирок. Під час суду 13-14 березня 1984 року його було засуджено до заслання [3]. Помер Валерій Марченко у тюремній лікарні Ленінграду 5 жовтня 1985 року. За громадянську мужність, самовідданість у боротьбі за утвердження ідеалів свободи та демократії 8 листопада 2006 року посмертно нагороджений орденом «За мужність» I ст. [5].

Незважаючи на арешт, ув'язнення та постійний нагляд з боку КДБ, Валерій Марченко вів активну правозахисну діяльність, пишучи відкриті листи на ім'я радянських та іноземних політичних та суспільних діячів. До таких звернень належать: заява до Президії Верховної Ради СРСР, відкритий лист до діда, історика М. Марченка, відкритий лист до німецьких журналістів із НДР Вальтера Хайновського та Герхарда Шеймана, звернення політв'язнів 36-ї зони до радянської делегації в Белграді, заява Генеральному директорові ЮНЕСКО п. М'боа, лист до

Генерального секретаря ООН Курта Вальдхайма, відкритий лист до Голови всесвітньої асоціації нефрологів, директора інституту нефрології у Швеції п. Альвала, заява до Голови Президії Верховної Ради СРСР Ю.В. Андропова [2, с. 495].

В таких зверненнях Марченко виступав з закликом перевірити додержання Декларації прав людини в СРСР, дотримання статей Конституції СРСР, ставлення до в'язнів в місцях позбавлення волі. Так в листі до Генерального секретаря ООН Курта Вальдхайма від 10 грудня 1978 року Марченко пише: «...мене часто з найменшого приводу карають... заяви, скарги на таборіву адміністрацію у різні радянські інстанції переважно повертаються назад у виправно-трудова ... листи вільних радянських громадян, адресовані до таборів, конфіскуються, всупереч Конституції СРСР...Хоч мені відомо, що до мене пишуть багато людей, які живуть за межами СРСР, я за п'ять і півроку не отримав від них ні одного листа. Тому прошу Вашої допомоги, щоб можна було покористуватися статтями Декларації прав людини і Гельсінських угод.» [2, с.504].

Ув'язнення та відмова в лікуванні важко хворого Марченка, а пізніше і його смерті не минула уваги громадськості в СРСР та за його межами. Результатами світового обурення стали звернення закордонного представництва української Гельсінської групи до міжнародної громадськості, заява конгресмена Д.Фассела про друге ув'язнення В.Марченка на засіданні палати представників, заява Президента США Р.Рейгана щодо загибелі В.Марченка, в якій він наголосив: «Ми висловлюємо глибокий жаль і обурення в зв'язку з передчасною смертю Валерія Марченка. Його мужня боротьба за людську волю надихає усіх нас. Його загибель ставить нас перед фактом трагічного становища людських прав у Радянському Союзі — становища, яке рішуче засуджують всі американці [2, с. 516].

Активну участь у боротьбі за свободу Марченка брала його мати — Ніна Михайлівна Марченко. Серед чисельних звернень можна виділити такі: телеграма до Генерального секретаря ЦК КПРС К.Черненко; звернення до начальника головного управління виправно-трудова закладів МВС СРСР; заява до начальника закладу з 57/1 в м. Перм; заява до начальника управління КДБ Чусовського р-ну Пермської обл. Афанасова; звернення до Єпископа Пермського і Солікамського Афанасія; звернення до начальника відділу медицини управління МВС СРСР; заява до прокурора з нагляду за додержанням законів у виправно-трудова закладі; відповідальному за Пермську обл. РСФСР, заява до голови Пермського обласного комітету товариства Червоного хреста Мананіної В.І.; звернення до Президії Верховної Ради СРСР; заява до Голови Комітету Держбезпеки СРСР по Ленінградській обл.; заява до головного лікаря місцевої обласної лікарні закладу УС 20/12 м. Ленінграда; заява до міністра охорони здоров'я СРСР. Так в заяві від 5 жовтня 1984 року до голови комітету держбезпеки СРСР по Ленінградській обл. Ніна Михайлівна писала: «В межобластной больнице учр. УС 20/12 г. Ленинграда находится мой сын, В.В.Марченко. В силу крайне тяжелого состояния он подлежит списанию по акту...Последовавшее торможение в принятии решения преступно, ибо влечет смерть в тюремных условиях. Настоятельно прошу Вашего срочного содействия в освобождении от заключения умирающего сына, Марченко В.В.» [2, с.514]

Отже, можна стверджувати, що роль Валерія Марченка як правозахисника є дуже високою. Незважаючи на переслідування з боку КДБ, ув'язнення та заслання, він зміг привернути увагу до становища політв'язнів, висвітлити недотримання СРСР Гельсінських угод та Декларації прав людини. Валерій Марченко є яскравим представником дисидентського руху СРСР 1970-80х рр.

#### Література:

1. А. Безсмертний-Анімізов «Валерій Марченко» / Газета «День» <http://incognita.day.kiev.ua/duplicate-of-grigoriy-machtet.html>
2. Валерій Марченко - "Творчість і життя", Дух і Літера, видавництво "Сфера", Київ, 2001
3. Вісник репресій України / Випуск 3 / Нью-Йорк 1985р.

4. Енциклопедія сучасної України. Дисидентський рух  
[http://esu.com.ua/search\\_articles.php?id=24366](http://esu.com.ua/search_articles.php?id=24366)

5. Указ Президента України № 937/2006 від 8 листопада 2006 року «Про відзначення державними нагородами України засновників та активістів Української Громадської Групи сприяння виконанню Гельсінкських угод».

**Мінченко М.**

(наук. кер. – ст. викладач Федоров І. О.)

*студентка III курсу факультету філології та історії  
 Глухівського національного педагогічного університету  
 імені Олександра Довженка*

### **Недержавні правозахисні організації в Україні та їх діяльність**

Згідно ст.3 Конституції України держава виступає гарантом прав людини, що є найвищою соціальною цінністю і важливим об'єктом конституційно-правового регулювання [1].

Реалізація вищеназваної статті здійснюється через компетенцію державних та недержавних правозахисних організацій. Першу групу складають: міжурядові, органи юстиції, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (Омбудсман), органи захисту прав споживачів [6]. Другу становлять такі правозахисні організації як, міжнародні неурядові, недержавні нотаріуси, адвокатура; діяльність, роль, значення яких ми і розглянемо [9].

Ст. 131-2, Розділу VIII Конституції України від 30 вересня 2016 р., містить основні повноваження адвокатури, що полягають у здійсненні представництва іншої особи у суді та захист від кримінального обвинувачення (законом прописані випадки щодо представництва у суді: захисту соціальних прав, виборів та референдумів, у трудових спорах й малозначних й щодо малолітніх та неповнолітніх осіб, недієздатних чи дієздатність яких обмежена). Даній недержавній, добровільно-об'єднаній, правозахисній організації гарантується незалежність. Здійснення її діяльності та засади організації визначаються й іншими законодавчими актами, зокрема Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3]. Згідно ст. 2 п.1 та ст.4 п.1 Розділу I цього закону, адвокатура постає як недержавний самоврядний інститут, що здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Фізична особа може отримати право на заняття адвокатською діяльністю за наступних умов: мати вищу юридичну освіту, володіти державною мовою, стаж роботи у галузі права повинен становити не менше 2 років, скласти кваліфікаційний іспит та присягу, пройти стажування й отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю (ст.6 п.1 Розділу II).

Відповідно ст.2 п. 3 Розділу I, в Україні діє адвокатське самоврядування. На сьогоднішній день існує юридична особа – Національна асоціація адвокатів України (НААУ), що у своїй системі разом із такими органами, як: конференція та рада адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарна та вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісії, з'їзд та рада адвокатів України, що покликані реалізовувати завдання адвокатського самоврядування. Воно полягає у забезпеченні незалежності адвокатів та підтримка їх високого професійного рівня, дотримання гарантій діяльності і ведення Єдиного реєстру адвокатів України та ін. [2].

За ст.4 п.3 Розділу I та ст. ст. 13,14,15 Розділу II, адвокатська діяльність здійснюється за такими формами: індивідуально, адвокатське об'єднання, організаційно-правові форми адвокатського бюро.

Наступним недержавним правозахисним інститутом в Україні є приватні нотаріуси, правовою основою діяльності яких виступає Закон «Про нотаріат» [4].